

DOI: 10.18427/iri-2018-0095

A települési versenyképesség aspektusai a Balaton Régióban

Fekete-Berzsenyi Hajnalka

Pannon Egyetem, Veszprém

A települések versenyképességének témaköre rendkívül szerteágazó kérdéseket vet fel, magában foglalja a településen élhető élet minőségét, melyben fontos szerepet játszik a társadalmi, gazdasági és környezeti infrastruktúra, az elérhető szolgáltatások mennyisége és minősége. Különösen érdekes kérdés ez a Balaton Régió esetében, ahol Közép Európa legnagyobb tava található, és Magyarországon Budapest után a legjelentősebb turisztikai célpont.

Jelen tanulmány célja a Balaton Régió településeinek versenyképességi aspektusainak bemutatása az ott élő lakosság, a másodlagos otthonnal vagy nyaralóval rendelkezők, és a más településen élők, de a Régió valamely településén dolgozók vagy tanulók szempontjából. A kutatás során kérdőív került összeállításra az említett célcsoportok számára. A kérdőív települési versenyképességre vonatkozó kérdéseiből a szakirodalom alapján a következő fő faktorok várhatók eredményként: szolgáltatások faktor, egzisztencia faktor, környezet faktor, és humán faktor.

További kutatás tárgyát képezheti, hogy a vizsgált célcsoport által érzékelt versenyképesség kapcsolatban áll-e a településen érzékelhető és mérhető turizmusból származó gazdasági hatásokkal. A gazdasági hatás bevételekkel, jövedelmekkel kapcsolatos kategória. Jellemezhető a turizmusból származó adóbevételekkel, a turisztikai jellegű vállalkozások számával és bevételeivel, az ingatlanpiaci helyzettel, ami a megvalósult ingatlan adás-vételek számával, az ingatlanárakkal és azok növekedésével. Ezen tényezőkön kívül a modellbe beépíthető a településen megvalósult fejlesztések, beruházások mértéke is.

A kutatás az EFOP-3.6.2-16-2017-00017 Fenntartható, intelligens és befogadó regionális és városi modellek című projekt keretében zajlik.

A kutatás fogalmi ismérvei

A 429/2016. (XII. 15.) Korm. rendelet a turisztikai térségek és a kiemelt turisztikai fejlesztési térségek meghatározásáról meghatározza a Balaton Régió településeit. Jelen kutatás célja a kormányrendeletben

meghatározott Régió településeinek versenyképességi vizsgálata az ott élők, másodlagos otthonnal rendelkezők, nyaralótulajdonosok és az ott dolgozók/tanulók szempontjából. A régióra jellemző, hogy

- településeinek gazdasági, társadalmi viszonyait jelentősen befolyásolja távolságuk a Balatontól, lényeges különbségek érzékelhetők a partmenti és a háttértelepülések között
- az üdülőkörzeten még számos más település is hozzátartozik pl. kiemelkedő Veszprém városa
- *„nem közigazgatás-szervezési egység, hanem közös területfejlesztési, idegenforgalmi-, gazdaságfejlesztési, környezetvédelmi gondok megoldásának színtere, azonos felelősség és érdekeltség alapján” (Oláh, 2013-2014).*

A versenyképességet mérésére vállalkozó kutatások nagy része kemény, gazdasági jellegű tényezőket használ az értékelésre. Ilyen kemény tényezők pl.: GDP, foglalkoztatottság, termelékenység. Ezen kutatások nagy része a regionális versenyképességet vizsgálja. Lengyel (2000) szerint az egységes versenyképesség fogalom rugalmas:

- ❖ a versenyképesség komplex fogalom, a gazdaság minden alapegységre értelmezhető;
- ❖ „két mérhető közgazdasági kategóriát: a jövedelmet és a foglalkoztatottságot emeli ki”, ezeknél a „relatív magas” kifejezést használja.

Akár egy ország vagy régió, akár egy település fejlődéséről, gazdasági növekedéséről beszélünk egyértelmű, hogy a cél *„az ott élők jólétének, életszínvonalának és életminőségének javítása”* (Lengyel, 2000).

A kutatás koncepciója

A kutatás során a versenyképességet két aspektusból is megközelítjük. A szakirodalom alapján feltérképezzük, hogy melyek azok a „kemény” tényezők, statisztikai indikátorok, melyek relevánsak a kutatás szempontjából. Ezeket a statisztikai adatbázisokból kinyerhető „kemény” tényezőket a későbbiekben összekötjük az úgynevezett „puha” tényezőkkel – a kutatás végső célja az lesz, hogy megállapítsuk a kapcsolatot a lakosság által érzékelt települési vonzerő és a „kemény” tényezők között. Pl.: azokon a településeken ahol a lakosság által érzékelt vonzerő (települési versenyképesség) nagyobb vajon magasabb-e az egy főre jutó személyi jövedelemadó alap, mint „kemény” tényező. Mivel a kutatás alapvető kérdése az, hogy az érintett lakossági réteg mennyire tartja fontosnak és mennyire elégedett a települési vonzerő/versenyképesség egyes tényezőit az információgyűjtés fókuszában az adatbázisokban (pl.: KSH) megtalálható információk mellett szükséges kérdőíves megkérdezés lebonyolítása is. Jelen tanulmányban a kérdőíves megkérdezés első részeredményei kerülnek közlésre.

Koltai (2005) megállapítja, hogy a települések versenyképességének statisztikai alapon történő elemzésének módszereit jól kiegészítik a kérdőíves vizsgálatok, mivel azok a mögöttes társadalmi-gazdasági folyamatokat is képesek bemutatni. Reprezentatív kérdőíves kutatás keretében arra kereste a választ, hogy melyek azok a városok versenyképességét befolyásoló minőségi aspektusok, amelyek miatt a magyar lakosság előnyben részesít lakóhelyének megválasztásakor. Koltai 2004-05-ös kutatásai során faktoranalízis segítségével versenyképességi tényezőit négy faktorba sorolta. Ezek: szolgáltatás faktor, egzisztencia faktor, környezet faktor, humán faktor. A 2012-13-as kutatás eredményeiként hasonló faktorokat azonosított, azzal a változással, hogy az egzisztencia faktort életkörülmény faktornak nevezi valamint az infrastruktúra és a közlekedés átkerült a szolgáltatások faktorból az életkörülmények faktorba.

<i>A lakóhelyi vonzerő faktorai</i>	
<i>2004-05</i>	<i>2012-13</i>
szolgáltatás faktor (egészségügy, oktatás, települési infrastruktúra, városi szerepkörök, közlekedési kapcsolatok)	szolgáltatás faktor (egészségügy, oktatás, városi szerepkörök)
egzisztencia faktor (foglalkoztatási körülmények, szabadidős lehetőségek, lakásállomány)	életkörülmény faktor (infrastruktúra, közlekedés, foglalkoztatás, szabadidő, lakásállomány)
környezet faktor (lakókörnyezet, természeti adottságok)	környezet faktor (lakókörnyezet, természeti adottságok)
humán faktor (történelem-tradíciók, demográfia)	humán faktor (történelem-tradíciók, demográfia)

Forrás: Koltai Zoltán alapján saját szerkesztés

A következő táblázat az áttekintett szakirodalom által említett versenyképességi változókat, faktorokat tekinti át abból a célból, hogy a Balaton Régió településeinek versenyképességi vizsgálata során mely módszerek, illetve azok keveréke, esetleges kiegészítésekkel lehetnek relevánsak.

<i>Verseny-képességi cylinder</i>	<i>Piramismodell</i>	<i>Verseny-képességi fa</i>	<i>Sipos verseny-képesség faktorai</i>	<i>Koltai verseny-képességi tényezői</i>
Intézmények	Gazdasági szerkezet	Tehetség	Üzleti élet és vállalkozások	Egészségügy
Technológia	Társadalmi szerkezet	Innováció	Idegenforgalom	Oktatás
Innovativitás	Innovációs kultúra	Kapcsolódás	Munkanélküiség	Városi szerepkörök
Vállalkozó-készség	Döntési központok	Vállalkozó-készség	Életszínvonal	Lakókörnyezet állapota
Nemzetközivé válás	Regionális elérhetőség	Iparszerkezet, termelékenység	Foglalkozási szerkezet	Természeti adottságok
Társadalmi tőke	A környezet minősége	Foglalkoztatottság és jövedelem	Infrastruktúra	Infrastruktúra
Tudás infrastruktúra	A munkaerő felkészültsége	Profit és beruházások	Demográfia	Közlekedési kapcsolatok
Kultúra	A régió társadalmi kohéziója	Adók és járulékok	Elérhetőség	Foglalkoztatás
Demográfia és migráció	Kutatás és technológiai fejlesztés	Lakóhely		Szabadidős lehetőségek
A hely minősége	Kis- és középvállalkozások	Egészség		Lakásállomány
Környezet	Közvetlen külföldi tőkebefektetések	Környezet		Történelem, hagyományok, tradíciók
	Infrastruktúra és humán tőke	Ennivaló		Demográfia
	Foglalkoztatottság	Mobilitás		
		Kultúra		
		Szociális ellátás		
		Fenntarthatóság		

Koltai kutatása mind szemléletében, mind az alkalmazott statisztikai, ökonometriai módszerek tekintetében teljesen illeszkedik jelen kutatás célkitűzéseire, így a továbbiakban a szakirodalmi kutatás alapján a „puha” – kérdőívvel megkérdendő - tényezők tekintetében kiindulási alapnak tekinthetők. Feltételezzük, hogy a kérdőíves megkérdendés eredményeként a szolgáltatás, az életkörülmény, a környezet és a humán faktorhoz hasonló faktorokat kapunk a statisztikai elemzés során.

Látható, hogy leginkább Sipos (2002) versenyképességi faktoraiban, és a versenyképességi cylinderben és a versenyképességi fában található legnagyobb arányban a Koltai-féle versenyképességi tényezőkhöz hasonló elemek. Ami a többi modellben megvan, és a Koltai-féle modellben nincs azok a tényezők többnyire gazdasági jellegűek vagy társadalmi

tényezőkkel kapcsolatos. A gazdasági jellegű mutatókat a későbbiekben adatbázisokból (KSH) fogjuk településenként lekérdezni. Valamint a kérdőívben is rákérdeznünk olyan gazdasági jellegű tényezőkre, mint például a megélhetési költségek, munkalehetőségek, ingatlanárak, társadalmi tényezők tekintetében pedig az emberi kapcsolatok, a közösség meglétére, lakosság barátságosságára.

Kutatási eredmények

A Balaton Régióban helyi lakosság, a másodlagos otthonnal, nyaralóval rendelkezők, a Régióban dolgozók, tanulók által érzékelt települési vonzerő / versenyképesség értékelésére Koltai versenyképességi tényezői szolgáltatták az alapot kisebb-nagyobb változtatásokkal, és kiegészítésekkel. A települési vonzerő/ versenyképesség vonatkozásában a következő tényezőket értékelték a válaszadók, fontosság és a velük való elégedettség szempontjából. *Demográfiai tényezők:*

- ✓ Lakosság korösszetétele, etnikai összetétele
- ✓ Emberi (családi, baráti) kapcsolatok, közösség megléte
- ✓ Lakosság barátságossága
- ✓ Gazdasághoz köthető tényezők:
- ✓ Munkalehetőségek
- ✓ Vásárlási lehetőségek
- ✓ Megélhetési költségek
- ✓ Kedvező ingatlanárak
- ✓ Folyamatos fejlesztések a településen
- ✓ Települési szolgáltatások:
- ✓ Megközelíthetőség
- ✓ Infrastruktúra (pl.: gáz, víz, csatornázottság, utak állapota, közvilágítás)
- ✓ Helyi tömegközlekedés
- ✓ Parkolási lehetőségek
- ✓ Járdák megléte
- ✓ Kerékpárút megléte
- ✓ Közintézményekkel való ellátottság
- ✓ Egészségügyi ellátás, egészségügyi szolgáltatások
- ✓ Közbiztonság színvonala
- ✓ Oktatási intézmények
- ✓ Lakókörnyezet állapota (pl.: zöldterületek, tisztaság, rendezettség)
- ✓ Települési adottságok:
- ✓ Település természeti adottságai
- ✓ Település történelme, hagyományok, tradíciók
- ✓ Turizmushoz köthető tényezők:
- ✓ Pihenés, feltöltődés lehetőségei (wellness, amatőr sport)
- ✓ Szórakozási lehetőségek, éjszakai élet
- ✓ Kulturális programok választéka
- ✓ A látnivalók száma, színvonala

- ✓ Éttermek, vendéglátás színvonala
- ✓ Strandok
- ✓ Nyugalom

Mint ahogy Lengyel (2003) is rámutat a regionális specializáció fontosságára, kutatócsoportunk is figyelembe vette a települési versenyképesség értékelése során azt a vitathatatlan tény, hogy a Balaton Régió – bár nem csak a part menti területeket foglalja magában - erősen turizmus és idegenforgalom-specifikus terület, így igyekeztünk az ezeket szolgáló tényezőket is beépíteni a kérdőívbe.

A következő táblázat a kérdőíves megkérdezés első eredményeit 518 válaszadó mellett. A kérdőív kitöltői 1-5-ös skálán értékelték az egyes tényezőket az alapján, hogy mennyire fontosak számukra településük kapcsán, valamint, hogy mennyire elégedettek vele.

Összességében a fontosság lényegesen nagyobb pontszámot kapott átlagosan, mint az elégedettség. A következőkben bemutatom, hogy ezen belül hol voltak a legnagyobb különbségek az egyes tényezőkre adott átlagos pontszám fontosság és elégedettség tekintetében.

Legnagyobb mértékben magasabb volt a fontosság, mint az elégedettség az infrastruktúra tényező esetében. Fontosságát átlagosan 4,61-re értékelték a válaszadók, míg a vele való elégedettség csupán 3,67. Itt olyan tényezőket értékelték a válaszadók, mint például gáz, víz, csatornázottság, utak állapota, közvilágítás. Ez komoly településfejlesztési kérdéseket is felvethet.

Az infrastruktúrát minimálisan lemaradva követi az egészségügyi ellátás, egészségügyi szolgáltatások tényező, majd a vásárlási lehetőségek és a megélhetési költségek következnek a sorban. A lakókörnyezet állapota (ahol a zöldterületeket, tisztaságot, rendezettséget értékelték a válaszadók), a folyamatos fejlesztések a településen, a közbiztonság színvonala és egy érdekes tényező a járda megléte következik utánuk. Az eddig említett tényezők települési szolgáltatásokhoz és gazdasághoz köthető tényezők voltak. Az elégedettség egy esetben volt említésre méltó nagyságrenddel nagyobb a fontosságnál, mégpedig a település történelme, hagyományok, tradíciók tényezőnél.

Ha a fontosságra adott pontszámokat sorba állítjuk nem meglepő módon a közbiztonság színvonala és az infrastruktúra áll az első helyen, őket követi a lakókörnyezet állapota és a nyugalom. A nyugalommal párhuzamosan a legalacsonyabb átlagos pontszámot a szórakozási lehetőségek, éjszakai élet kapták.

Ha elégedettség szempontjából állítjuk sorba a tényezőket a település természeti adottságaival és a település történelme, hagyományok, tradíciók tényezővel, a nyugalommal és a közbiztonság színvonalával legelégedettebbek a válaszadók.

<i>Fontosság</i>	<i>Átlag</i>	<i>Elégedettség</i>	<i>Átlag</i>
Közbiztonság színvonala	4,75	Település természeti adottságai	4,39
Infrastruktúra	4,62	Település történelme, hagyományok, tradíciók	4,27
Lakókörnyezet állapota	4,61	Nyugalom	4,14
Nyugalom	4,56	Közbiztonság színvonala	4,09
Megközelíthetőség	4,51	Megközelíthetőség	4,08
Egészségügyi ellátás, egészségügyi szolgáltatások	4,50	Oktatási intézmények	4,04
Megélhetési költségek	4,38	Emberi (családi, baráti) kapcsolatok, közösség megléte	3,98
Település természeti adottságai	4,36	Közintézményekkel való ellátottság	3,95
Folyamatos fejlesztések a településen	4,30	Lakosság korösszetétele, etnikai összetétele	3,90
Emberi (családi, baráti) kapcsolatok, közösség megléte	4,29	Lakosság barátságossága	3,83
Lakosság barátságossága	4,29	Lakókörnyezet állapota	3,83
Pihenés, feltöltődés lehetőségei (wellness, amatőr sport, strand)	4,24	Helyi tömegközlekedés	3,73
Járda megléte	4,19	A láttnivalók száma, színvonala	3,71
Vásárlási lehetőségek	4,17	Infrastruktúra	3,67
Éttermek, vendéglátás színvonala	4,16	Munkalehetőségek	3,66
Közintézményekkel való ellátottság	4,14	Éttermek, vendéglátás színvonala	3,65
Munkalehetőségek	4,08	Kerékpárút megléte	3,64
Oktatási intézmények	4,01	Pihenés, feltöltődés lehetőségei (wellness, amatőr sport, strand)	3,62
A láttnivalók száma, színvonala	3,99	Kulturális programok választéka	3,60
Kedvező ingatlanárak	3,98	Megélhetési költségek	3,59
Kulturális programok választéka	3,96	Folyamatos fejlesztések a településen	3,56
Parkolási lehetőségek	3,92	Járda megléte	3,55
Kerékpárút megléte	3,90	Egészségügyi ellátás, egészségügyi szolgáltatások	3,55
Település történelme, hagyományok, tradíciók	3,76	Parkolási lehetőségek	3,47
Lakosság korösszetétele, etnikai összetétele	3,64	Kedvező ingatlanárak	3,40
Helyi tömegközlekedés	3,58	Szórakozási lehetőségek, éjszakai élet	3,34
Szórakozási lehetőségek, éjszakai élet	3,58	Vásárlási lehetőségek	3,33
<i>Átlag</i>	<i>4,17</i>	<i>Átlag</i>	<i>3,76</i>

További kutatási célok

A kutatás folytatásában cél a válaszadók számának emelése, a kapott adatok statisztikai, ökonometriai módszerekkel való elemzése pl. faktoranalízis, klaszterelemzés, összefüggés-vizsgálatok elvégzése a demográfiai adatokkal, településenkénti elemzések elvégzése. A későbbiekben pedig az elérhető adatbázisokból kinyerhető adatokkal való összevetés, melynek során megválaszolendő kérdés, hogy a helyi lakosság által érzett vonzerő/versenyképesség összefüggésben áll-e a „kemény” tényezőkkel pl. a településen az 1 főre jutó személyi jövedelemadó alappal.

Összegzés

A versenyképesség elemzése során a szakirodalom nagy része „kemény” tényezőkkel értékeli egy-egy terület, térség versenyképességét. Ezen tényezők nagy része pl. munkanélküliség, foglalkoztatottság, egy főre jutó személyi jövedelemadó alap elérhető statisztikai adatbázisokból. A kutatásban a „kemény” tényezőkön túl a kutatás kvantitatív részében a „puha” - kérdőíves felmérés keretében elérhető - információk is felhasználásra kerülnek, hiszen az életminőség szempontjából egyáltalán nem mindegy, hogy a települési vonzerő/versenyképesség mely tényezőit értékeli a lakosság fontosnak, illetve hogy azokkal mennyire elégedett.

Irodalomjegyzék

- Koltai Z. (2005). A magyarországi városok versenyképességének lakossági megítélése. *Tér és Társadalom*, 19 (3-4), 23-41.
- Lengyel I. (2000). A regionális versenyképességről. *Közgazdasági Szemle*, 47 (12), 962-987.
- Lengyel I. (2003). Verseny és területi fejlődés: térségek versenyképessége Magyarországon. Szeged: JATEPress.
- Oláh M. (szerk.) (2013-2014). *Balaton Kiemelt Térség Fejlesztési Programja. Helyzetértékelés*. Balatonfüred; Siófok: Balatoni Fejlesztési Tanács.
- Sipos Zs. (2002). Pest megye kistérségeinek összehasonlító vizsgálata. *Területi Statisztika*, 5/42 (2), 168-180.